

A PRENOMINÁLIS ÉS POSZTNOMINÁLIS BIRTOKOS VÁLTAKOZÁSA AZ ANGOL NYELVBEN

Horváth Katalin

Bevezetés

Jelen tanulmány célja, hogy az angol pre- és posztnominális birtokos váltakozásának egy lehetséges okát feltárja. A hagyományos megközelítés szerint ez az alternáció a D-ben található elemek (névelők és mutató determinánsok) és a prenominális birtokosok kiegészítő disztribúciójával magyarázható. Az erre a feltevésre alapuló megközelítések azonban nem veszik figyelembe azt a tényt, hogy a prenominális birtokosok DP-k, így nem szoríthatók ki a birtok előtti pozícióból egy olyan kiegészítő disztribúcióra hivatkozva, amely fejek és frázisok között áll fenn, mert ezek az érvek ellentmondanak az X'-elmélet alapelveinek. Az erre a hagyományos feltevésre alapuló elemzésmódok ellentmondanak néhány nyelvközi adatnak is. Ez a cikk következőképpen egy alternatív megközelítési módot javasol ehhez a problémához, amely a fent említett ellentmondásokat megkísérli feloldani.

A tanulmány nyolc fő részből áll. Az első rész az angol pre- és posztnominális birtokos váltakozását előidéző tényezőket tárgyalja, a második rész pedig a birtoklás DP szerkezetét írja le, melyen a bemutatott elemzés alap-szik. A harmadik és a negyedik rész a szóban forgó alternációnak a birtoklás DP határozottságával összefüggő dimenziójával foglalkozik, miközben rávilágít a hagyományos megközelítések gyenge pontjaira. Ezt követően az ötödik és hatodik részben néhány nyelvtörténeti adat segítségével a DP-ben megfigyelhető egyeztetési minták kerülnek górcső alá, majd a megelőző részekben ismertetett eredmények alapján a hetedik rész mutatja be az angol pre- és posztnominális birtokos váltakozásának problematikájára javasolt elemzést. Végül a nyolcadik rész összefoglalja az eredményeket, és konklúziót von le.

1. Az angol pre- és posztnominális birtokos alternációjának dimenziói

Az angol pre- és posztnominális birtokos váltakozása mögött nem egy egyszerű ok áll. Három dimenzió érhetők tetten az elemzett jelenséget motiváló

tényezők: a birtokos élő vagy élettelen volta, a birtok vagy birtokos topik státusza és a birtoklás DP határozottsága. Bár a jelen tanulmány a harmadikra fókuszál, a következő bekezdések röviden mindhármat bemutatják.

A leíró nyelvtanok szerint (mint például Huddleston és Pullum 2002) az első dimenzió, tehát az élő-élettelen oppozíció, az alábbi módon jellemezhető: ha a birtokos élő, akkor a prenominális pozíciót foglalja el, mint ahogy azt az (1) alatti példa is illusztrálja. Ellenben ha a birtokos élettelen, akkor poszt-nominálisan realizálódik, mint ahogy a (2) alatti szerkezetben.¹

- (1) *the cat's ear*
a macska fül
'a macska füle'
- (2) *the leg of the table*
a láb PREP a asztal
'az asztal lába'

(1)-ben a birtokos (*the cat* 'a macska') élő, így a prenominális pozíciót foglalja el. (2)-ben viszont élettelen a birtokos (*the table* 'az asztal'). Következésképpen a birtok (*leg* 'láb') mögött áll. Összefoglalva tehát az (1) és (2) alatti példák azt demonstrálják, hogy a birtokos élő vagy élettelen volta befolyásolja a realizációját, vagyis hogy melyik pozícióban áll a birtokost jelölő összetetevő a birtoklás DP-n belül.

Rosenbach (2002) a topikalizáció síkján definiálja a szóban forgó alternáció második dimenzióját. Állítása szerint a birtokot és a birtokost jelölő kifejezések egymáshoz viszonyított pozíciója attól függ, hogy melyik elem topikalizált. Topikalizált birtok esetén a birtokos prenominális, topikalizált birtokos esetén azonban a birtok a birtokos előtt áll.

- (3) *the table's leg*
az asztal láb
'az asztal lába'

---

¹ Ennek az általánosításnak vannak azonban kivételei:

- (I) *the eye of the tiger*
a szem PREP a tigris
'a tigris szeme'
- (II) *the ship's funnel*
a hajó kémény
'a hajó kéménye'

(I)-ben a birtokos élő, mégis poszt-nominális. (II)-ben viszont az élettelen birtokos prenominális.

- (4) *the leg of the table*
a láb PREP a asztal
'az asztal lába'

A (3) alatti szerkezetben a birtok (*leg* 'láb') a topik státuszú, így a birtokos prenominális. (4)-ben viszont a birtokos a topik, így a birtok mögött kell állnia.

A (3)-as példa azt is demonstrálja, hogy a különböző tényezők hatásai felülírhatják egymást. Ebben a szerkezetben a birtokos élettelen, mégis a prenominális pozíciót foglalja el, mert a birtok a topik státuszú. Hasonló egymással ellentétben álló tényezőket tartalmazó esetekben a három dimenzió között a következőképpen felállított hierarchia dönt:

- (5) élő-élettelen oppozíció < a birtok vagy a birtokos topik státusza
< a birtoklás DP határozottsága

Az (5) alatti rangsorban a topikalizációs tényezők magasabb rendűek az élő-élettelen oppozíciónál (mint ahogy azt (3) is mutatja), és a birtoklás DP határozottsága a legerősebb. Másképp fogalmazva egy adott tényező a fenti hierarchiában alatta álló tényezők hatásait írhatja felül.

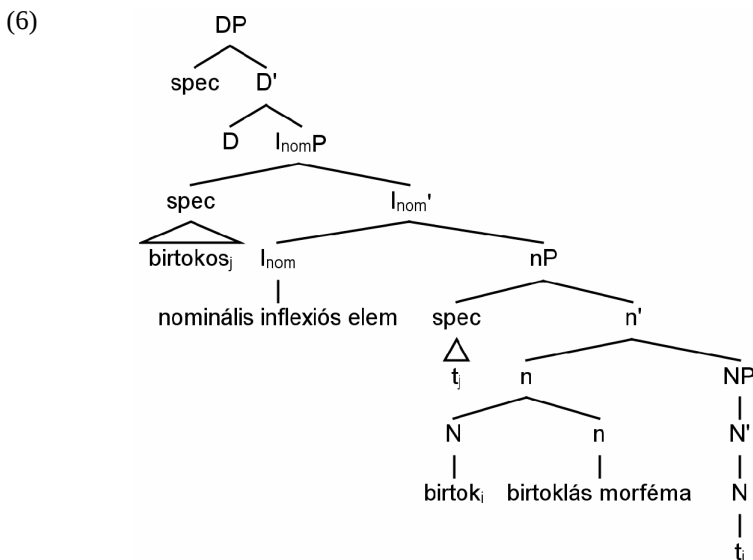
A tanulmányban elemzett váltakozás harmadik dimenziója, ami a jelen tanulmány fókuszában áll, a birtoklási konstrukció határozottságának segítségével írható le, ami részben a D fej realizációjától függ. Ezzel a dimenzióval a tanulmány következő szekciói foglalkoznak részletesebben. A birtoklás DP határozottsága és a birtokos felszíni realizációja közötti összefüggés tárgyalása előtt azonban fontos első lépésként a birtoklás DP szerkezetének a szemügyre vétele.

2. Az angol birtoklás DP szerkezete

A fent említetteknek megfelelően ez a rész az angol birtoklás DP szerkezetét mutatja be, ami a következő részekben végigvitt elemzések alapköve. Mivel a jelen tanulmány nem hivatott a birtoklás DP szerkezetének elemzésére szolgáló ágrajzok minden egyes részletére kitérni és azokat érvekkel és nyelvi adatokkal alátámasztani, a következő bekezdések a konstrukció csak egy rövid bemutatására szolgálnak.

2.1. Prenominális birtokost tartalmazó DP-k

Szabolcsi (1994) és Roehrs (2005) elgondolásai alapján a birtoklás DP-k elemzésére javasolt szerkezetet a (6) alatti ágrajz illusztrálja.

A (6)-os ágrajz képviseli a prenominális birtokost tartalmazó angol birtoklás DP X' szerkezetét. Birtoklás DP alatt az a DP értendő, amely a birtokos DP-t egy specifikálójában, a birtokot pedig az egyik fejpozíciójában tartalmazza. Szabolcsi (1994) Abney (1987) DP hipotézisében gyökerező CP-DP parallelizmusa szerint a CP is és a DP is tartalmaz mind tematikus, mind funkcionális projekciókat. Előbbiek a DP-ben az NP és a nP, az utóbbiak pedig az I_{nom}P és a DP.

Szabolcsi (1994) azt teszi fel, hogy a birtoklásviszony tematikus, de a birtok, ami N-ben bázisgenerálódik, nem tud egyedül théta-szerepet adni a birtokosnak. Ez azzal magyarázható, hogy néhány főnév, mint például *asztal* nem rendelkezik argumentumszerkezettel. A birtoklás morféma az az elem, ami képes a birtokos számára létrehozni egy théta-pozíciót, majd segíteni a birtokot a théta-szerepek kiosztásában. A deverbális főnevekről viszont elmondható, hogy megöröklük a deriváció kiindulási igéjének az argumentumszerkezetét, ám még így sem képesek az egyedüli théta-jelölésre. Más-képp fogalmazva, még az igéből (vagy más nyelvekben a melléknévből) képzett főnevek is igénylik a birtoklás morféma segítségét ahhoz, hogy théta-szerepet tudjanak adni a birtokos(ok)nak. Így Szabolcsi (1994) azt feltételezi, hogy a birtokos théta-szerepéért felelős egység a birtokból és a birtoklás morfémából áll. Szabolcsi (1994) megállapításai tükrében és a CP- és DP-beli

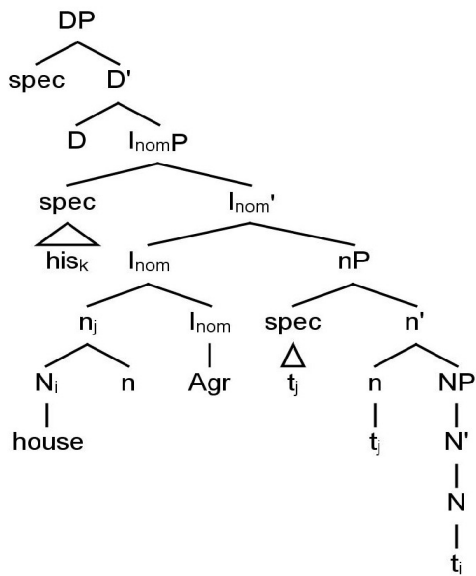
thétaszerep-osztási folyamatok párhuzamáról szóló elgondolások alapján Roehrs (2005) Baker (1988) UTAH-ját (*Uniform Theta-role Assignment Hypothesis* ‘a thétaszerep-osztás uniformitásának hipotézise’) alkalmazza a nominális tartományra, kijelentvén, hogy a théta-szerepek kiosztása minden körülmények között egységes. Ez azt jelenti, hogy egy adott théta-szerep mindig egy adott pozícióban kerül kiosztásra, ami úgy érhető el, ha a théta-szerepeket osztó egységek különálló tematikus fejekből állnak (a DP-ben például N-ből és n-(ek)ből, vagyis a birtokból és a birtoklás morfémá(k)ből). Roehrs (2005) és Szabolcsi (1994) elemzései alapján Horváth (2010) azt állítja, hogy a birtokos [Spec, nP]-ben bázisgenerálódik, ahol a birtokból (N) és a birtoklás morfémából (n) álló egységtől théta-szerepet kap. Annak érdekében, hogy a birtokos és a birtoklás morféma egy théta-szerep osztó egységet alkothasson, a birtoknak fejmozgatás révén a kötött morfémát tartalmazó n-hez kell adjungálódnia, mint (6)-ban.

A birtoklás DP funkcionális rétegeihez áttérve feltételezhető, hogy az I_{nom} fej tartalmazza a nominális inflexiós elemeket. Más szavakkal élve, Szabolcsi (1994) eredményei alapján az állapítható meg, hogy I_{nom} teszi lehetővé, hogy a prenominális birtokos és a birtok a nominális jegyeik tekintetében egyezhessenek egymással. Haegeman és Guéron (1999) szerint, a specifikáló-fej egyezés mechanizmusa során I_{nom} ad esetet a birtokosnak, ami ennek okán felmozog [Spec, nP]-ből [Spec, I_{nom} P]-be. A legfelső projekció feje, D, azon elemek egyike, amelyek a birtoklás DP határozottságáért felelnek. A következő ágrajzok néhány konkrét angol prenominális birtokost tartalmazó DP szerkezetét vázolják fel.²

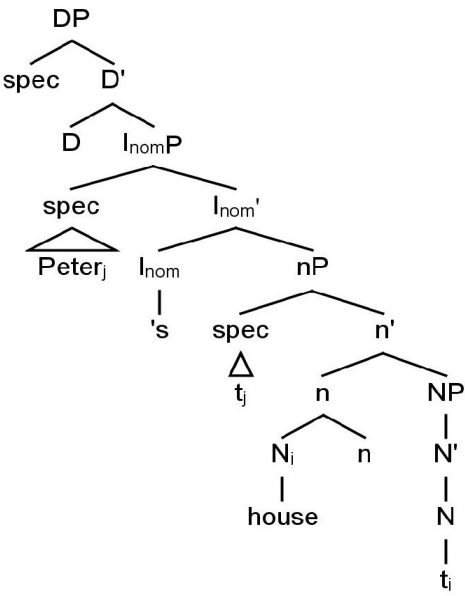
---

² Az N-t módosító melléknevek és kvantorok N-adjunktumok. A jelen tanulmány a javasolt elemzés bemutatásának egyszerűsége kedvéért nem tárgyalja az adjunktumokat.

(7) a.

b.

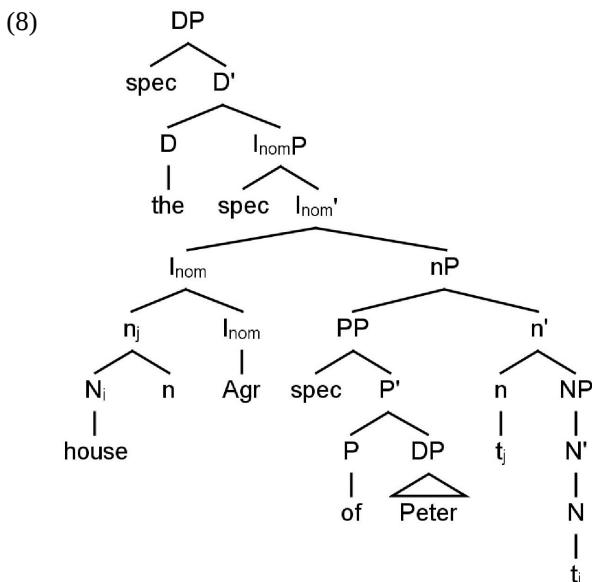

(7a)-ban a *his* ‘övé-MASC’ birtokos DP a *house* ‘ház’ birtok (N) és a birtoklás morféma (n) argumentumaként [Spec, nP]-ben bázisgenerálódik, ahol a birtokból és a birtoklás morfémából álló egység théta-szerepet ad neki. Mivel a birtokos egy DP, esetre van szüksége ahhoz, hogy interpretálható legyen, így felmozog [Spec, I_{nom}P]-be, hogy az I_{nom}-ban lévő inflexiós elemtől esetet kapjon, valamint hogy ennek a fejnek a segítségével egyezhessen a birtokkal a nominális jegyek tekintetében. A (7a)-ban fellelhető fejmozgatások a következők: először is, mint már fentebb említettük, a birtoknak a kötött birtoklás-morfémához kell adjungálódnia, hogy egy théta-szerepet osztó egységként funkcionálhassanak, így a birtok N-ből n-be mozog. Másodszor, az I_{nom}-ban lévő inflexiós elem ellenőrzést igényel, mert fonológiailag nem realizálható, ezért a birtok és a birtoklás morféma fejmozgatással I_{nom}-hoz adjungálódik.

(7b) derivációja során is ugyanazok a mozgatások mennek végbe, mint amelyek (7a) esetében, azzal a különbséggel, hogy (7b)-ben a birtok és a birtoklás morféma nem mozog fel az inflexiós fej pozíciójába. Ennek az oka az, hogy a (7b)-ben felvázolt szerkezet nem pronominális, hanem teljes DP birtokost tartalmaz, *Peter*-t. A mai angol viszont nem jelöl nyíltan esetet a teljes DP-ken csak a pronominálisokon, így a látható eset hiányának kompenzációjaként a nyelv egy fonológiailag realizált egyeztetési morfémával jelöli a birtokviszonyt az olyan konstrukciókban, mint (7b). A fonológiailag realizált inflexiós elem viszont nem igényel ellenőrzést, így a birtokos és a birtoklás morféma nem adjungálódik hozzá, vagyis n-ben maradnak.

2.2. Posztnominális birtokost tartalmazó DP-k

Az elemzés levezetésének további könnyítése érdekében a következő bekezdések röviden bemutatják az olyan angol birtoklás DP-k szerkezetét is, amelyek posztnominális birtokost tartalmaznak. Az ilyen konstrukciók egyik példája a (8) alatti ágrajz.

A (8) alatt felrajzolt birtoklás DP egy posztnominális birtokost tartalmaz, *Peter*-t. Ugyanazok a fejmozgatások zajlanak le, mint a (7)-ben található konstrukciók esetében, és a birtokos itt is [Spec, nP]-ben bázisgenerálódik, csak hogy itt nem DP, hanem PP kategóriájú. Ennek oka az esetadással áll összefüggésben: mivel a birtokos posztnominális, nem mozog fel a [Spec, I_{nom}P] pozícióba, így az inflexió fej nem tud neki esetet adni. Ezért a birtokosnak egy másik elemtől kell esetet kapnia ahhoz, hogy interpretálható legyen, és hogy ne sértse az Eset Szűrőt. Ez az elem pedig a beillesztett *of* prepozíció, ami – a birtokos kormányzója lévén – képes neki esetet adni. Az *of* prepozíció a 2. részben tárgyalt három tényező (a birtokos élő vagy élettelen volta, a birtok vagy a birtokos topik státusza és a birtoklás DP határozottsága) függvényében kerül beillesztésre. Az, hogy ezek a tényezők prenominális vagy posztnominális birtokost motiválnak, már a szerkezetépítés elején, azaz a mozgatók megkezdése előtt eldől. Például, a birtoklás DP határozottsága azonnal eldől, ha a komputációs folyamat első lépéseinek egyike: D = *the* ‘a(z)’. Ebből kiindulva D a saját határozottságának megfelelő jegyekkel bíró I_{nom}P-t helyez a komplementum pozíciójába, aminek a feje az nP tulajdonságait válogatja meg úgy, hogy az n-fej PP-birtokost szelektáljon. Ezen a ponton fontos kihangsúlyozni, hogy a prepozícióbeillesztés csupán

A prenominális és posztnominális birtokos váltakozása az angol nyelvben

egy végső megoldási alternatíva az angolban, ami csak az Eset Szűrő megsértésének elkerülése érdekében alkalmazható.³

Az angol birtoklás DP pre- illetve posztnominális birtokost tartalmazó típusainak ebben a szekcióban felvázolt szerkezetét és derivációját különféle indokok motiválják. A szóban forgó DP-típusok alternációját magyarázó indokokat lépésről-lépésre a dolgozat következő részei vezetik be. Kezdő lépésként a pre- és posztnominális birtokos váltakozásáért felelős harmadik dimenzió, azaz a birtoklás DP határozottsága képezi alaposabb vizsgálat tárgyát.

3. A birtoklás DP határozottsága, mint a birtokos felszíni pozícióját meghatározó egyik dimenzió

Mint ahogy azt már a tanulmány második része említette, az angol birtokos felszíni realizációját befolyásoló egyik tényező a birtoklás DP határozottságával írható le. A birtoklás DP a következő körülmények között határozott: ha $D = the$ 'a(z)' / $these$ 'ezek' / $those$ 'azok' / $this$ 'ez' / $that$ 'az' (lásd (9)), vagy ha egy prenominális birtokost tartalmaz és $D = \emptyset$ (lásd (10)). Ellenben a birtoklás DP határozatlan, ha $D = a$ 'egy' / an 'egy' / $\emptyset$ és nem tartalmaz prenominális birtokost, ahogy azt a (11) alatti példa illusztrálja.

- (9) a. *the cat*
a macska
'a macska'
- b. *this cat*
ez macska
'ez a macska'
- c. *that cat*
az macska
'az a macska'
- d. *these cats*
ezek macskák
'ezek a macskák'
- e. *those cats*
azok macskák
'azok a macskák'

---

³ Jelen tanulmány a prepozícióbeillesztés pontos folyamatát nem tárgyalja ennél részletesebben.

- (10) a. *my cat*
 enyém macska
 ‘az én macskám’
 b. *Peter’s cat*
 Péter macska
 ‘Péter macskája’
- (11) a. *a friend (of mine)*
 egy barát (PREP enyém)
 ‘egy barát(om)’
 b. *friends of mine*
 barátok PREP enyém
 ‘néhány barátom’

A birtoklás DP határozottsága és a birtokos felszíni pozíciója közötti összefüggés tehát a következőképpen ragadható meg: a birtokos prenominális, ha a birtoklás DP határozott, nem tartalmaz egy további prenominális birtokost⁴ és D=Ø. Más szóval, a birtokos csak akkor előzheti meg a birtokot az angol nyelvben, ha nem lelhető fel prenominálisan a határozott birtoklás DP-ben rajta kívül semmilyen elem, ami a birtoklás DP határozottságát képes befolyásolni. A prenominális birtokos tehát nem realizálódhat határozatlan birtoklás DP-kben, és nem kombinálható semmilyen D-beli elemmel vagy egy másik prenominális birtokossal, ahogy azt a (12) alatti adatok is demonstrálják. Ha a határozott DP-ben D fonológiailag realizálódik, a birtokos követi a birtokot, mint (13b)-ben és (13c)-ben. Másfelől, ha egy bivalens deverbális birtokot tartalmazó DP-ben fellelhető már egy prenominális birtokos (mint (13a)-ban), akkor a másik birtokosnak poszt nominálisnak kell lennie.

---

⁴ Az olyan angol deverbális főneveknek lehet két birtokosuk, amelyek bivalens igékből képződtek. Ilyen például a *conquest* ‘hódítás’ (13a)-ban.

- (12) a. *[the my cat]
           az enyém macska
       b. *[this my cat]
           ez enyém macska
       c. *[this Peter's cat]
           ez Péter macska
       d. *[the Peter's cat]
           a Péter macska
       e. *[a my cat]
           egy enyém macska
       f. *[a Peter's cat]
           egy Péter macska
       g. *[Hannibal's Rome's conquest]
           Hannibál Róma hódítás
- (13) a. Hannibal's conquest of Rome
       Hannibál hódítás _{PREP} Róma
       b. this cat of Peter's ⁵
           ez macska _{PREP} Péter
           'Péter ezen macskája'
       c. the cat of Peter
           a macska _{PREP} Péter
           'Péter macskája'

Összefoglalva, a birtokos felszíni pozíciója és a birtoklás DP határozottsága közötti összefüggés a következő három állítás segítségével fogalmazható meg: (i) A birtokos posztrenominalis, ha a birtoklás DP határozatlan; (ii) A birtokos posztrenominalis, ha fellelhető a birtokoson kívül a határozott birtoklás

⁵ Mivel a *this cat of Peter's* konstrukció Peter sok macskája közül ezt az egy szóban forgót jelöli ki, ez a tanulmány Lyons (1986) alapján a *Peter's* összetevőt egy elliptikus birtoklás DP-nek elemzi, amelyben az nP a törölt elem: [_{DP} [_{D'} [_D this] [_{InomP} [_{Inom'} [_{Inom} cat] [_{nP} [_{PP} [_{P'} [_P of] [_{DP} [_{D'} D [_{InomP} Peter [_{Inom'} [_{Inom} 's] [_{nP'} [_{n'} cats]]]]]]]]]]]]]. A (13b)-ben lévő mátrix birtoklási viszony tehát Horváth (2010) szerint a szóban forgó macskát egy olyan csoport tagjaként azonosítja, amit Peter macskáik képeznek. Más szóval, (13b)-ben a „birtokos” maga is egy birtoklás DP.

Fontos még ezen a ponton azt is megjegyezni, hogy az előzőleg tárgyalt konstrukcióval analóg módon a *this cat of mine* 'ez a macskám' típusú szerkezet is egy adott macskát jelöl ki az én sok macskám közül. Vizont Huddleston és Pullum (2002) leírásai alapján arra lehet következtetni, hogy ebben az esetben szó sincs ellipsziszről, mert a *mine* 'enyém' típusú névmások nem teljes-DP birtokosokat, hanem egész birtoklás DP-ket helyettesítenek. Másképp fogalmazva, a *this cat of mine* konstrukció esetében a *mine* nem a birtokosra utal, hanem a birtokolt macskákra, azaz a *my cats* 'az én macskáim' birtoklás DP-t képviseli. (A hasonló szerkezetek elemzésére a jelen tanulmány nem tér ki bővebben.)

DP-ben még egy olyan elem, ami az egész konstrukciót határozottá teszi (határozott névelő, vagy mutató determináns, illetve egy másik prenominális birtokos bivalens birtok esetén); (iii) A határozott birtoklás DP-ben minden más esetben prenominális a birtokos.

A fenti három állítás igazsága azzal a ténnyel támasztható alá, hogy egy prenominális birtokos a kijelölő szemantikai funkciója miatt az őt tartalmazó birtoklás DP-t határozottá teszi. A prenominális birtokos az angol nyelvben így minden olyan elemmel inkompatibilis, ami a birtoklás DP [$\pm$ határozott] voltáért felelős. Ez a következtetés azonban más nyelvek esetében nem fedi a valóságot. A (14) alatti példa szerint ugyanis a magyarban például lehetséges (sőt kötelező) a prenominális névmási birtokosokat a D-beli határozott névelővel kombinálni.⁶ Következésképp lennie kell még valami más oknak is, ami az angol determinánsok és a prenominális birtokosok inkompatibilitását magyarázza.

- (14) a. *az én lábam*
b. *én lábam

A továbbiakban ez a cikk nem foglalkozik az angol határozatlan birtoklás DP-ekkel, mert a fent tárgyaltak alapján kimondható, hogy nem engednek meg prenominális birtokost. Ezért ezek a szintagmák irrelevánsak a jelen tanulmány szemszögéből, mert csakis posztnominális birtokost tartalmazhatnak, így ezekben az esetekben a vizsgált alternáció előfordulása kizárt.⁷

4. Az angol határozott névelő, mutató determináns és prenominális birtokos kombinálhatósága

A (12) alatti példák alapján a dolgozat azt a következtetést fogalmazta meg, hogy a mai angol határozott birtoklás DP-kben a prenominális birtokosok nem kombinálhatóak D-beli elemekkel, vagyis a határozott névelővel és mutató determinánsokkal. Ez azt sugallja, hogy ezek az elemek ugyanazt a szerkezeti helyet foglalják el, D-t. A (15)-ben elvégzett koordinációs tesztek viszont azt mutatják, hogy ezek az elemek nem ugyanazt a nyelvtani kategóriát, illetve szerkezeti státuszt képviselik, mivel $X^{\max}$ kategóriák csak $X^{\max}$ kategóriákkal koordinálhatók.

---

⁶ A (14)-es példában a határozott névelő nem a névmási birtokos DP részeként elemzendő, hanem a birtoklás DP D fejét betöltő elemként. Ezt Szabolcsi (1994) a birtokos birtoklás DP-ből való kiemelése segítségével támasztja alá. A jelen tanulmány nem tér ki részletesen Szabolcsi (1994) érveire.

⁷ Ugyanezen okoknál fogva az *a friend of mine* 'egy barátom' és *one of my friends* 'az egyik barátom' típusú határozatlan birtoklás DP-ket sem tárgyalja ez az esszé.

- (15) a. **[[the and my] cat]*
           a és enyém macska
       b. **[[this and my] cat]*
           ez és enyém macska
       c. **[[the and Peter's] cat]*
           a és Péter macska
       d. **[[this and Peter's] cat]*
           ez és Péter macska
       e. *[[Peter's and my] cat]*
           Péter és enyém macska

(15a) és (15b) a prenominális névmási birtokost egy D-ben lévő elemmel (egy határozott névelővel, illetve egy mutató determinánssal) koordinálja, és mind a két kombináció agrammatikus. Egy teljes DP birtokos koordinációja határozott névelővel ((15c)-ben), illetve egy mutató determinánssal ((15d)-ben) sem megengedett az angolban. A (15) alatti jelenségek tehát azt sugallják, hogy a hagyományos megközelítésekkel ellentétben (mint például Jackendoff 1977) a névmási birtokos nem egy D fej, hanem egy DP, csakúgy, mint *Peter*, mert a teljes DP birtokos *Peter*, ami egy $X^{\max}$ kategória, csakis egy másik $X^{\max}$ kategóriával, vagyis egy másik DP-vel koordinálható (lásd (15e)).⁸

Mindezen felül a névmási birtokos DP-státuszát még további két bizonyíték is alátámasztja. Először is, a névmási birtokosok teljes DP birtokosokat helyettesítenek, mint ahogy azt a (16) alatti rövid párbeszéd is mutatja, ahol a *his* névmás a *the old man* birtokost reprezentálja, nem pedig a *the old man's house* birtoklás DP-t, ahogy ezt egy a birtoklás DP D fejében lévő mutató determináns tenné egy *Yes, that is a very nice house* 'Igen az egy nagyon szép ház' válaszban. Következésképp a névmási birtokos nem lehet a birtoklás DP D fejében, mert ha azt a pozíciót foglalná el, akkor nem lehetne a birtoklás DP-jétől különböző referenciája. Másodszor, a (17)-beni adatok azt igazolják, hogy az angol pronominális birtokosok az összes többi angol DP-hez hasonló módon érzékenyek a kötési megszorításokra, vagyis ahogy Olsen (1989) rámutat, ugyanazok a referálási lehetőségeik, mint a személyes névmásoknak.

⁸ A vizsgált adat látszólag a *Peter's* és a *my* összetevőket koordinálja. A 'Saxon Genitive'-ről szóló részben, amikor tisztázásra kerül a 's enklitikum státusza, a dolgozat amellet fog érvelni, hogy ez a felvetés nem tartható fent.

- (16) a. *The old man's house is nice.*
 az öreg ember ház van szép
 'Az öreg ember háza szép.'
- b. Yes, *his house is really nice.*
 igen ő-MASC.GEN ház van valóban szép
 'Igen, az ő háza valóban szép.'
- (17) a. *John_i asked Peter_j whether his_{i/j/k} book was expensive.*
 János kérdezte Pétert vajon ő-MASC.GEN könyv volt drága
 'János megkérdezte Pétert, hogy drága volt-e az ő könyve.'
- b. [*John's_i friend*]_j *is richer than he_{i/j/k} says.*
 János barát van gazdagabb mint ő-MASC.NOM mondja
 'János barátja gazdagabb annál, mint amit mond.'
- c. [*his_i demands of him_{*i}*]
 ő-MASC.GEN követelmény PREP ő-MASC.ACC
 'az ő őfelé támasztott követelményei'
- d. [*his_i father's*]_j *demands of him_{i/*j}*
 ő-MASC.GEN apa követelmény PREP ő-MASC.ACC
 'az apja őfelé támasztott követelményei'

(17a) grammatikus, mert a *his* szabad a lokális kötési kategóriájában (a *his book* birtoklás DP-ben) és három módon referálhat: utalhat *John*-ra vagy *Peter*-re, vagy pedig vonatkozhat egy harmadik személyre. Ez azt jelenti, hogy a *his* ugyanazzal a referenciapotenciállal rendelkezik, mint a *he* személyes névmás (17b)-ben, aminek szintén szabadnak kell lennie a lokális kötési kategóriájában (a *than he says* alárendelt CP-ben). (17c) és (17d) azt bizonyítja, hogy a birtokos kötési kategóriája az őt tartalmazó minimális birtoklás DP. Tehát (17c)-ben a *his* nem lehet koreferens a *him*-mel. Ha ebben a példában a *him* és a *his* ugyanazt az indexet viselnék, a *him* nem lenne szabad a lokális kötési kategóriájában (a birtoklás DP-ben), mert az őt k-vezérlő *his* A-kötné. (17d)-ben ellenben a *his* és a *him* lehet koreferens, mert a *his* nem k-vezérli a *him*-et, hiszen a *his* a mátrix birtoklás DP (*his father's demands of him*) [Spec, I_{nom}P] pozícióját elfoglaló birtoklás DP (*his father*) [Spec, I_{nom}P] pozícióját foglalja el, míg a *him* a mátrix birtoklás DP alsó nP specifikálójában áll. A *his father* birtokos azonban nem lehet koreferens a *him*-mel, mert k-vezérli a *him*-et, ami így nem lenne szabad a lokális kötési kategóriájában. Más szóval, (17d)-ben a *j*-vel való koindexálás nem elégíti ki a B kötési elvet, mert ez esetben a névmás kötött a kötési kategóriájában (a birtoklás DP-ben).

Összefoglalva, a (15)-(17) alatt felsorakoztatott adatok azt igazolják, hogy a hagyományos nézetekkel ellentétben (mint például Jackendoff 1977) a névmási birtokosok nem tekinthetők D fejeknek, hanem DP-ként kell elemezni őket. Következésképpen a teljes DP birtokosokhoz analóg módon [Spec, I_{nom}P] a prenominális felszíni pozíciójuk. Ez a következtetés viszont felvet egy kérdést: hogyan lehetséges az, hogy szerkezetileg különböző elemek (D fejek – névelők és mutató determinánsok – és prenominális birtokos DP-k) kiegészítő disztribúcióban állnak egymással? E kérdés megválaszolásához az angol DP történeti fejlődését szükséges megvizsgálni.

5. Az angol névmási birtokos története

5.1. A névmási birtokos disztribúciója az óangolban és a közé pangolban

Wright és Wright (1914) szerint az angol névmási birtokosok a személyes névmások genitívuszi alakjaiból alakultak ki az óangol korszak folyamán, de ez idő tájt más disztribúcióval rendelkeztek, mint a mai utódaik. Demske (2001) eredményei alapján kijelenthető, hogy az óangolban csakúgy, mint a mai angolban, referáló elemek voltak, amelyek teljes DP-ket helyettesítettek, ám az akkori gazdag inflexiós rendszernek köszönhetően disztribúciójukat tekintve szabadabbak voltak. Először is, az óangol DP-beli szórendet vizsgálva szembeötlő, hogy a névmási birtokos állhatott a birtok és az azt módosító melléknév között (lásd (18)). (18)-ban a birtokos (*his*) a birtok (*heortan*) és a birtok melléknévi adjunktuma (*innewearde*) között helyezkedik el. (19) egy olyan permutációt illusztrál, amelyben a birtokos (*myne*) megelőzi a birtokot (*dedis*) és követi a determinánst (*þe*), azaz a mai angollal ellentétben az óangol determinánsok jelenléte nem zárta ki a birtokost a prenominális pozícióból, mint ahogy azt a (22)-es példában is látni fogjuk. Egy harmadik lehetséges óangol szórendi mintában a birtokos (*þyne*) a birtok (*lorde*) mögött áll, (lásd (20)).

(18) *of innewearde his heortan*
ből legbelső övé szív
'a szíve mélyéről'

(19) *þe myne dedis*
a enyém tett
'az én tettem'

- (20) *lorde Pyne*
 úr tiéd
 ‘a te urad’

(Demske 2001: 191-192)

Másodszor, az óangol névmási birtokosokat ragozták: D realizációjától függően, a leíró nyelvtanok terminológiájával élve, ‘gyenge’ vagy ‘erős’ nominális végződésesek járultak hozzájuk. Ez azt jelenti, hogy ebben az időben ezek az argumentumelemek nyíltan egyeztek a birtokkal számban, nemben és esetben úgy, mint az alany az igével a CP-ben. A (21) alatti szerkezetben például a birtok (*swetnesse*) <[FEM][SG][GEN]>, így a birtokos (*þin*) a <[FEM][SG][GEN]> jellemzőkkel rendelkező *-re* szuffixumot kapja.

- (21) [*seo mycelnes þin-re swetnesse*]
 a nagyság te-FEM.SG.GEN jószág-FEM.SG.GEN
 ‘a te jószágod nagysága’

(Demske 2001: 189)

Wright és Wright (1914) szerint az óangol névmási birtokosok kombinálhatóak voltak mutató determinánsokkal (és a *se* határozott névelővel, ami a hímnemű alanyesetű mutató determinánsból alakult ki). (22a)-ban a D fejben lévő *se* megelőzi a névmási birtokost (*heora*). Ennek analógiájára (22b)-ben a D-t elfoglaló mutató determináns (*þes*) előzi meg a névmási birtokost (*min*).

- (22) a. *se heora bisceop*
 az-MASC.SG.NOM ő-MASC.SG.GEN püspök-MASC.SG.NOM
 ‘az ő püspökük’
 b. *þes min gefea*
 ez-NEUT.SG.GEN én-NEUT.SG.GEN öröm-NEUT.SG.GEN
 ‘az én ezen örömöm’

(Demske 2001: 190)

A (18)-(22)-es példákban illusztrált összes jelenség (a flexibilis szórend, a D realizációjától függő ragozás és a D-beli elemekkel való kombinálhatóság) jól jellemzi az óangol és a középagol birtokos argumentumok viselkedését, ami a nyelv akkori gazdag morfológiájával áll összefüggésben. Vagyis az angol történetének e korszakaiban még egy nem konfigurációs nyelv volt, gazdag inflexiók repertoárja tehát olyan szabad mozgásteret adott az akkori argumentumoknak, mint a mai magyar. A középagol periódus vége azonban néhány olyan változást hozott a nyelv rendszerébe, amelyek radikálisan befolyásolták a pronominális birtokos disztribúcióját és ragozását.

5.2. A kora modern angol névmási birtokos disztribúciója

A kora modern angol korszak előtti átmenet során összeomlott az angolra addig jellemző inflexió és esetrendszer. Ez a változás számos következményt vont maga után. Ezek egyike D és N viszonyának a reanalizációja. Demske (2001) ezt a mutató determinánsok rendszerében bekövetkezett funkcionális hasadásként írja le, ami a mai mutató determinánsok és a mai határozott névelő kialakulásáért felelős.⁹

Az angol inflexiók rendszer összeomlásának egy másik fontos következménye a pronominális birtokos disztribúciójának megváltozása. Fentebb már megállapítottuk azt a tényt, hogy a pronominális birtokos a gazdag inflexiók rendszer miatt a mainál szélesebb körű szórendi potenciállal rendelkező elem volt az angol nyelvtörténet korábbi időszakaiban. Az angol inflexiók rendszerben lezajlott változások miatt azonban a birtokból és a birtoklás morfémából álló egység alanyi argumentumának, vagyis a névmási birtokosnak megváltozott a disztribúciója. Bár a CP-DP párhuzam jegyében (mint a korábbi történeti stádiumokban is) ugyanúgy egyeznie kell a birtokkal, mint ahogy az alany egyezik az igével a CP-ben, kötöttebbé vált a szórendi helyzete. Ez annak tudható be, hogy a gazdag morfológia elvesztése konfigurációs-sá tette az angolt, így a pronominális birtokos is fix helyet kapott a birtoklás DP-n belül. A determinánsokkal való kombinálhatóságának új korlátai pedig abból erednek, hogy az immáron szegény inflexiók rendszerrel bíró angol ökonomikussági okokból csak egyszer jelöli a nyelvtani relációkat és jegyeket (mint például a határozottságot). Mindez új egyeztetési viszonyokhoz vezetett a birtoklás DP-ben, melyeket az I_{nom} fej fogalmának kiaknázásával a tanulmány következő része tárgyal.

6. Új egyeztetési viszonyok a birtoklás DP-ben

A tanulmány korábbi megállapításai szerint az angol inflexiók rendszer összeomlása sok változást okozott a nominális tartományban, melyek közül kettő állt az előző rész fókuszában: D és N viszonyának az újraértelmezése (a határozott névelő és a mutató determinánsok funkcionális elkülönülése) és a névmási birtokos disztribúciójának megváltozása. A leírtak szerint ezek a változások új egyeztetési viszonyokhoz vezettek a DP-ben, melyek az I_{nom} fej kihasználásával négy mintában foglalhatók össze: (i) egyeztetés a határozott névelő és N között, (ii) egyeztetés a mutató determinánsok és N között, (iii)

⁹ Még egyszer kihangsúlyozandó, hogy a határozott névelő a hímnemű, alanyesetű mutató determinánsból alakult ki, először *se*-ként, melynek mai formája a *the*. Wright és Wright (1914) szerint a mai mutató determinánsok határozottsági és deiktikus elemekből tevődnek össze.

egyeztetés a pronominális birtokosok és N között és (iv) egyeztetés a teljes DP birtokosok és N között. Ez a négy egyeztetési minta kerül górcső alá a következő bekezdésekben.

A határozott névelő és N közötti rejtett egyeztetést I_{nom} teszi lehetővé. Mint ahogy azt már fentebb láttuk, a mai határozott névelő (*the*) az egykori angol inflexiós rendszer összeomlása következtében a régi hímnemű alanyesetű mutató determinánsból alakult ki. Más szóval a *the* egy olyan elemből alakult ki, ami nyíltan egyezett N-nel. A mai angol határozott névelő tehát absztrakt határozottsági (D) és inflexiós (I_{nom}) elemekre bontható. Mindebből az a következtetés vonható le, hogy a D-ben lévő határozott névelő a mai angolban rejtetten egyezik a főnévvel az inflexiós fej közreműködésével.

A mutató determinánsok és N között nyílt egyeztetés figyelhető meg a mai angolban, amit szintén I_{nom} segít elő. Ennek az egyeztetésnek a nyílt voltát az a tény támasztja alá, hogy a mutató determináns alakja N számbeli jellemzőinek függvényében változik. (23a)-ban az egyes számú főnév csakis egyes számú mutató determinánsokkal kombinálható, azaz *this*-sel ‘ez’ vagy *that*-tel ‘az’. A (23b)-ben lévő többes számú főnév viszont csak többes számú mutató determinánssal állhat együtt, vagyis *these*-zel ‘ezek’ vagy *those*-zal ‘azok’.

- (23) a. *this/that/*these/*those cat*
 ez az ezek azok macska
 ‘ez a macska’ / ‘az a macska’
- b. **this/*that/these/those cats*
 ez az ezek azok macskák
 ‘ezek a macskák’ / ‘azok a macskák’

A mutató determinánsok következőképp feltehetőleg absztrakt deiktikus és határozottsági (D) illetve inflexiós (I_{nom}) elemekre bonthatók, mint ahogy azt Wright és Wright (1914) is részben megállapítja.

A következő tárgyalandó egyeztetési viszony a pronominális birtokos DP és a birtok N közötti rejtett egyeztetés. A harmadik részben Szabolcsi (1994) CP-DP párhuzama alapján leírtakat megismételve a [Spec, $I_{nom}P$] pozíció elfoglaló birtokos az inflexiós fejtől (I_{nom} -tól) kap esetet (genitívuszt) csakúgy, mint az alany nominatívuszt a finit I-től a mondatban. Így birtoklás DP-beli alanyi argumentumként I_{nom} közvetítésével a birtokosnak a nominális jegyek tekintetében egyeznie kell a birtokkal a CP-beli alanyhoz analóg módon, ami a finit I segítségével egyezik az igével.

Végül, a teljes DP birtokos és a birtok közötti egyeztetés nyílt a mai angol nyelvben. Annak a ténynek az igazságaért, mely szerint ezek az elemek valamilyen módon egyeznek egymással, ugyanazokkal az elgondolásokkal lehet érvelni, amelyeket az előző bekezdés vázolt fel. Ennek az egyeztetési viszonynak a nyílt voltát pedig a ‘Saxon Genitive’ története igazolhatja.

6.1. A ‘Saxon Genitive’ története

Allen (2002, 2008) szerint az angol inflexiós rendszer összeomlásával a (24)-ben dokumentált régi prenominális genitívusz is eltűnt a nyelvből. A (24) alatti példa azt mutatja, hogy az óangolban a prenominális teljes DP birtokos nyíltan viselhette magán a genitívuszt. A kora modern angolba való átmenet folyamán viszont a régi prenominális genitívuszt felváltotta az *ys* szabad invariábilis birtoklás morféma, melynek ugyanaz volt a disztribúciója, mint az egykori szóban forgó esetnek (lásd (25)). Ennek az új morfémának az volt a funkciója, hogy a nyílt esetjelölés hiányának kompenzációjaként láthatóan jelölje a teljes DP birtokos és a birtok között fennálló birtoklásviszonyt. Később az *ys* morféma a *his*-ben új formát öltött, amit a (26) alatti adat demonstrál. Ez az új alak is invariábilis volt egészen a 16. századig, amikor elkezdett egyezni a birtokossal számban és nemben, ahogy azt (27) is illusztrálja. Másképp fogalmazva, megjelentek az angolban az oly sok más germán nyelvre (többek között a németre, lásd (28)) jellemző első *possessive linker* DP-k, amik ma is megtalálhatóak például a West Somersetben beszélt dialektusban (lásd (29)). Strunk (2005) a ‘possessive linker DP’ terminust olyan DP-kre vonatkozóan használja, amik látszólag megduplázzák a bennük található birtokost. Ezek a szerkezetek tartalmaznak egy birtokot, egy teljes DP

birtokost és egy harmadik elemet (*his*-t, *her*-t vagy *their*-t), amit Strunk (2005) *possessive linker*nek nevez.¹⁰

- (24) *butan ðæs cyninges leafe*
 nélkül a-MASC.SG.GEN király-MASC.SG.GEN engedély
 ‘a király engedélye nélkül’

(Allen 2009: 2)

- (25) a. *the Erle ys son*
 ‘a gróf fia’
 b. *... to your hurt and othtyr men ys grete avaylle*
 ‘a te károdra és más emberek hasznára’
 c. *Margere ys dowghter ys past to Godd*
 ‘Margery lánya meghalt’

(Allen 2002: 1)

- (26) *Not borrowed of other men his lippes*
 ‘nem más emberek ajkáról kölcsönözve’

(Allen 2002: 1)

- (27) a. *in King George the First his time*
 ‘első György király idejében’
 b. *Pallas her Glasse*
 ‘Pallas tükre’
 c. *Beauty & agilitie their fame*
 ‘a szépség és a fürgeség jó híre’

(Allen 2002: 1 és 6)

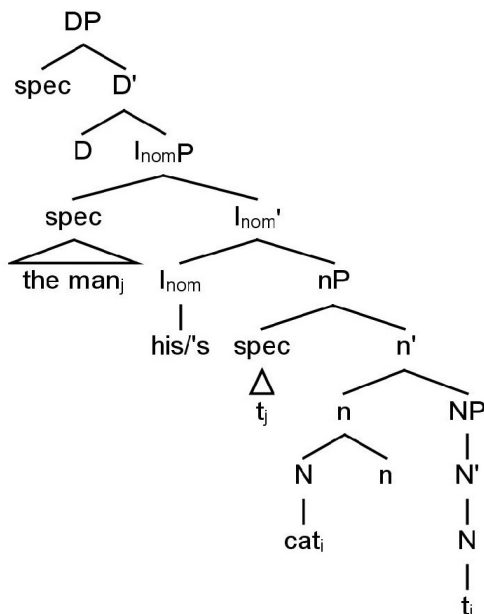
¹⁰ Bár a *possessive linker*ek azonos alakúak a harmadik személyű pronominális birtokosokkal, nem képviselik ugyanazt a kategóriát. Két érv szól amellett, hogy ugyanaz a birtokos nem fordulhat elő kétszer egyazon birtoklás DP-n belül. Először, ha a birtoklás DP kétszer tartalmazná ugyanazt a birtokost, akkor a szerkezet megsértené a Théta Kritériumot, mert két egyazon théta-hálóhoz tartozó koreferens argumentum nem kaphatja ugyanazt a théta-szerepet. Másodszer, ha ugyanaz a birtokos kétszer realizálódna a DP-ben, akkor a szóban forgó birtoklás DP a B kötési elvet sem elégtelené ki, mert a névmási birtokos nem lenne szabad a lokális kötési kategóriájában, vagyis a birtoklás DP-ben, hiszen a teljes-DP birtokos kötné. (Az a tény, hogy a névmási birtokos kötési kategóriája a birtoklás DP, a negyedik részben került megállapításra.) Így Weiß (2006), Lühr (2002), Olsen (1989) és Strunk (2005) szerint a harmadik személyű névmási birtokosokhoz hasonló elemek nem névmások (még csak nem is DP-k), hanem olyan inflexiók, amelyek a birtok és a birtokos közötti nyílt egyeztetést segítik elő. Így a hagyományos elemzésmódokkal ellentétben ez a cikk a (27)–(29) alatti szintagmákat nem a birtokost megduplázó konstruktumokként, hanem *possessive linker* DP-kként elemzi, amik a birtokot N-ben, a teljes-DP birtokost [Spec, I_{nom}P]-ben, a *possessive linker* pedig I_{nom}-ban tartalmazzák. A *possessive linker*ek, amelyek I_{nom}-beli egyeztetési fejek, nem keverendők tehát össze a velük azonos alakú [Spec, I_{nom}P]-beli harmadik személyű névmási birtokosokkal.

- (28) *dem Vater sein-e Katze*
 az-MASC.SG.DAT apa-MASC.SG.DAT [MASC.SG].FEM.SG.NOM macska-FEM.SG.NOM
 ‘az apa macskája’
- (29) *Mary Jones her-Ø book*
 Mary Jones [FEM.SG].SG.NOM könyv
 ‘Mary Jones könyve’

(Bernstein és Tortora 2005: 1233)

Pyles és Algeo (1993) szerint a változások következő lépéseként a possessive linkerek *his*-variánsa túláltalánosodott. Másképp fogalmazva, a *his* átvette a *her* és a *their* funkcióit is. Így a *possessive linker* többé már nem mutatott nyílt egyezést a birtokossal, vagyis ismét invariábilissá vált. Ez volt az úgynevezett ‘*his*-genitive’ időszak. Később a *his* fonológiaiilag redukálódott, és a mai ‘s enklitikummá alakult (lásd (30)), amit ma ‘Saxon Genitive’-nek nevezünk.

(30)

A Saxon Genitive története alapján az a következtetés vonható le, hogy a névvel ellentétben a 's nem egy eset, hanem egy I_{nom} -beli egyeztetési szuffixum (egy fonológiailag redukálódott *possessive linker*), ami a régi nyílt pre-nominális (genitívuszi) esetadás hiányának kompenzációjaként nyílt egyeztetést tesz lehetővé a birtok és a teljes DP birtokos között, hogy egyértelműen jelölje a köztük fennálló birtoklásviszonyt.

Az 's enklitikum inflexiós fejként való elemzése mellett a történetieken kívül szólnak még egyéb szintaktikai érvek is. Egyrészt, ahogy azt (31) is mutatja, az esetmorfémákkal ellentétben ez a szuffixum nem a D és/vagy N fejeken realizálódik, hanem a birtoklás DP végén. Ez Newson *et al.* (2006) szerint azzal magyarázható, hogy az 's enklitikum nem egy szintaktikai, hanem a szintaktikai komputáció után végbemenő fonológiai folyamat révén egyesül a birtokossal, csakúgy, mint ahogy a segédigék I-ben lévő klitikum alakjai egyesülnek a mondat alanyával. Az 's enklitikum ugyanis nem mozoghat fel az I_{nom} fejezicéből a [Spec, I_{nom} P] frázispozícióba a szintaxisban, hiszen ez a mozgatás nem megengedett, mert X^0 -elemek csakis X^0 -pozíciókba mozoghatnak. Az a tény pedig, hogy a 'Saxon Genitive' morféma nem jelenhet meg a birtokostól függetlenül, azzal magyarázható, hogy a segédigékkel ellentétben, a mai sztenderd angolban nincs önálló formája, azaz már nem használatosak a régi *possessive linkerek*.

Az előbbi megállapítások arra is magyarázatot adnak, hogy miért látszik úgy, hogy a (15e) alatti példa a *Peter's* és a *my* összetevőket koordinálja: az 's szuffixumnak mindig kötődnie kell egy teljes DP birtokoshoz, mert nem rendelkezik önálló szabad alakkal. Mivel a koordináció szintaktikai jelenség, a szóban forgó klitikum birtokoshoz való kapcsolódása viszont a szintaktikai komputáció után végbemenő fonológiai folyamat eredménye, kijelenthető, hogy (15e)-ben az 's a szintaxis (vagyis a koordináció) után kapcsolódik a *Peter* teljes DP birtokoshoz. Eszerint (15e) valóban nem a *Peter's* és a *my*, hanem a *Peter* és a *my* összetevőket, azaz két DP-t koordinál.

A másik szintaktikai érvet az 's inflexiós fejként való kezelésére az a megfigyelés szolgáltatja, hogy az egykori, illetve a dialektális *possessive linkerek* nem alkotnak összetevőt a birtokossal. Ezt a birtokos birtoklás DP-ből való kiemelése segítségével lehet bizonyítani, melyhez a (32) alatti példák¹¹ szolgálnak illusztrációként.

¹¹ Mivel a mai angol nyelv nem jelöl nyíltan esetet a teljes-DP-ken (ami a birtokos birtoklás DP-ből való kiemelésének egyik előfeltétele), a köznapi németből vett példák demonstrálják ezt a megszorítást.

- (31) a. [_{DP} *the man next door*] 's *house*
 'a szomszéd háza'
 b. *[_{DP} *the man's next door*] *house*
- (32) a. [_{DP} *Dem Vater sein-Ø*
 a-MASC.SG.DAT apa-MASC.SG.DAT [MASC.SG].NEUT.SG
Gesicht] *verzog sich schmerzlich.*
 arc összerándult magát fájdalmasan
 'Az apa fájdalmas arcot vágott'
- b. [_{D_{Pi}} *Dem Vater*] *verzog sich*
 a-MASC.SG.DAT apa-MASC.SG.DAT összerándult magát
 [_{DP} *t_i sein-Ø Gesicht*] *schmerzlich.*
 [MASC.SG].NEUT.SG arc fájdalmasan
 'Az apa fájdalmas arcot vágott'
- c. * [_{D_{Pi}} *Dem Vater sein-Ø*]
 a-MASC.SG.DAT apa-MASC.SG.DAT [MASC.SG].NEUT.SG
verzog sich [_{DP} *t_i Gesicht*] *schmerzlich.*
 összerándult magát arc fájdalmasan
 'Az apa fájdalmas arcot vágott.'

(32a) azt mutatja, hogy a teljes DP birtokos + *possessive linker* + birtok lánc (mint például a *dem Vater sein Gesicht*) egy összetevőt alkot (a *possessive linker* DP-t), mert teljes egészében elfoglalhatja a német mátrix deklaratív mondatban a finit ige előtti első és egyetlen pozíciót.¹² (32b)-ben kiemeltük a teljes DP birtokost a birtoklás DP-ből, de a *possessive linker* in situ maradt. Ez a mondat grammatikus. (32c) ellenben egy agrammatikus deriváció eredménye. Ebben a konstrukcióban a teljes DP birtokost a *possessive linker* relle együtt emeltük ki a birtoklás DP-ből. Ez a mozgás viszont nem megengedett, mert a mozgatót egység nem képvisel egy összetevőt. A teljes DP birtokos és a *possessive linker* nem tekinthető egy összetevőnek, csupán egy [Spec, I_{nom}P]-beli DP és egy I_{nom}-beli egyeztetési fej sorozatának, ami nem alkot egy szintaktikai egységet. Összefoglalva tehát a fonológiaiag redukált *possessive linker* ('s, a Saxon Genitive enklitikum) nem elemezhető a birtokossal összetevőt alkotó eszmorfémaként, hanem (a német adatokkal analóg módon) egy I_{nom}-beli inflexió fejnek tekintendő.

¹² A német egy V2 nyelv, mert a finit igeének kell a második helyen állnia a mátrix állító mondatokban. Ez azt jelenti, hogy az igit csak egyetlen összetevő előzheti meg az ilyen szerkezetekben.

7. A határozott névelő, a mutató determináns és a prenominális birtokos kombinálhatósága – a javasolt elemzés

A hatodik részben bemutatott jelenségek azt sugallják, hogy a határozott névelővel, a mutató determinánsokkal és a prenominális birtokosokkal társított absztrakt vagy hangalakkal rendelkező inflexiós elemek ugyanazt a szerkezeti helyet foglalják el: I_{nom} -ot. A hagyományos nézetekkel ellentétben tehát nem maga a határozott névelő, a mutató determináns és a prenominális birtokos van egymással komplementáris disztribúcióban, hanem a velük társított absztrakt vagy fonológiaiilag realizálható I_{nom} -beli inflexiós elemek.

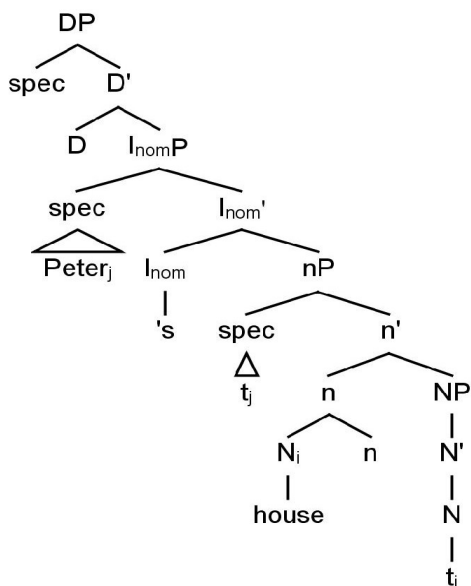
A fenti érvelés tükrében az tehető fel, hogy a határozott birtoklás DP-ben a birtokos felszíni pozíciója az I_{nom} -beli inflexiós elem realizációjától függ. Ha I_{nom} nem egy D-beli elemmel, hanem egy birtokossal társítható absztrakt vagy fonológiaiilag realizált inflexiós elemet tartalmaz, akkor a birtokos DP-nek [Spec, nP]-ből [Spec, I_{nom} P]-be kell mozognia, hogy esetet (genitívuszt) kaphasson az inflexiós fejtől,¹³ és hogy I_{nom} -on keresztül egyezhessen a birtokokkal. Ebben az esetben a birtokos prenominális, mint ahogy azt a (33) alatti ágrajzok is mutatják.

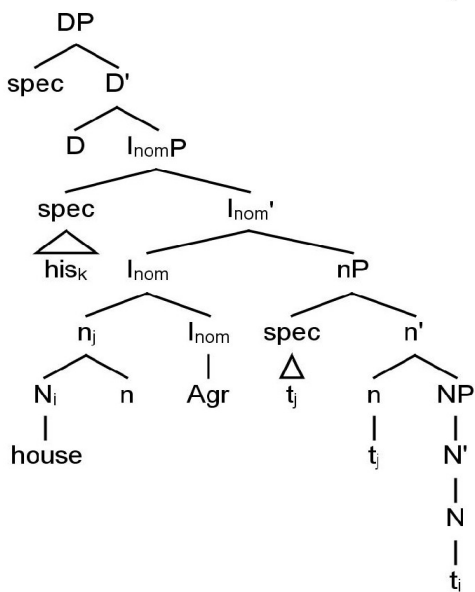
¹³ A specifikáló-fej egyezés jegyében képes az inflexiós fej esetet adni a birtokosnak, ugyanúgy, mint ahogy a finit inflexió ad nominatív esetet az alanynak a CP-ben.

(33) a.

b.

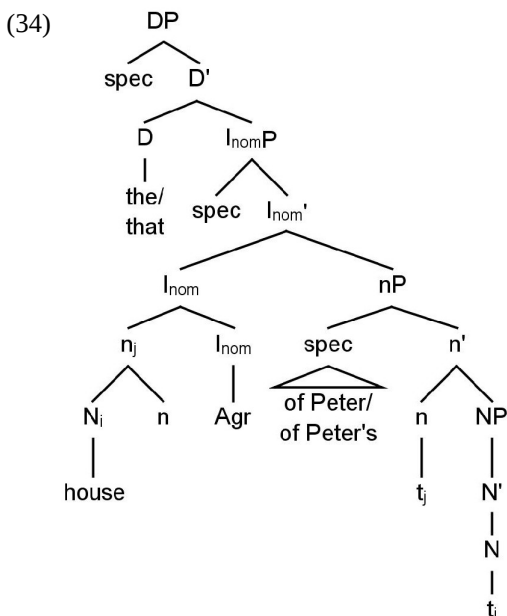

(33a)-ban a birtokos egy teljes DP-ként realizálódik, és nyíltan egyezik a birtokkal az I_{nom} -beli inflexió enklitikum ('s) segítségével. (33b)-ben viszont névmási a birtokos, így I_{nom} közvetítésével rejtetten egyezik N-nel. Mint az korábban említésre került, a birtoklásviszony egyértelmű jelölése érdekében a teljes DP birtokos a prenominális nyílt esetadás hiányának kompenzációjaként egyezik nyíltan a birtokkal, vagyis azért, mert nem viselhet magán látható esetmorfémát a mai angolban. A névmási birtokosokon ellenben nyíltan jelöli az angol a genitívuszt, így esetükben nincs szükség a nyílt egyeztetéssel való kompenzációra. A birtokos névmásoknak következésképp „elég” rejtetten egyezniük a birtokkal, ezért I_{nom} fonológiaiilag nem realizálható,¹⁴ így ezt a pozíciót fejmozgatas eredményeképpen el kell foglalnia a birtoknak, mert az itt lévő nominális jegyek magukhoz, azaz I_{nom} -ba vonzzák saját ellenőrzésükre. Hangalakkal rendelkező I_{nom} , vagyis teljes DP birtokosok esetén azonban a birtoknak nem kell ellenőriznie az inflexió fej nominális jegyeit, így n-ben marad.

(34)-ben az I_{nom} pozíciót a határozott névelővel illetve a mutató determinánsokkal társítható absztrakt inflexió elemek foglalják el. Ennek az az eredménye, hogy ez a pozíció nem tud egy másik, birtokossal társítható inflexió elemnek helyet biztosítani. A birtokos így nem jelenhet meg prenominálisan, mert nem tudna I_{nom} -on keresztül egyezni a birtokkal, és nem tudna esetet kapni az inflexió fejtől. Következésképp a birtokos a mélyszerkezeti helyén marad ([Spec, nP]-ben), ahol a beillesztett *of* prepozíció ad neki esetet (akkuzatívuszt), ahogy az a (34)-es ábrán is látható. Továbbá, csakúgy, mint (33b)-ben, a (34)-beli absztrakt inflexió fejben kódolt nominális jegyek arra kényszerítik a birtokot, hogy ellenőrizze őket, és ezért n-ből I_{nom} -ba mozogjon.

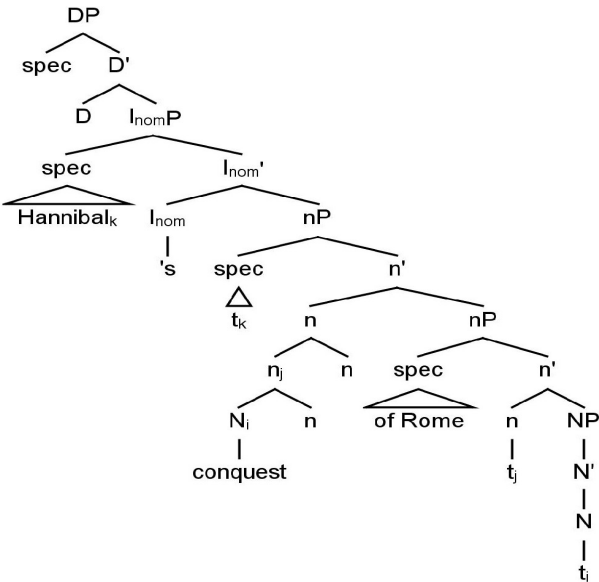
¹⁴ A névmási birtokos és az N közötti egyezés rejtett volta, vagyis az a tény, hogy I_{nom} fonológiaiilag nem realizálható, annak is betudható, hogy a *his*, *her* és *their* birtokosok nem jelenhettek meg az angol története folyamán *possessive linker* DP-kben.

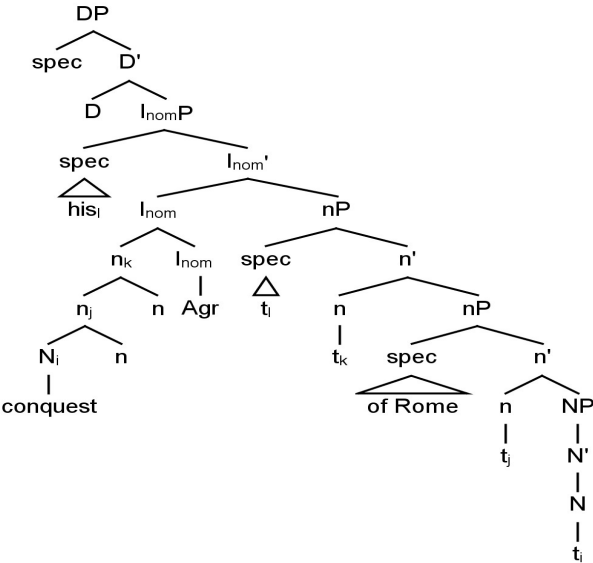
Hangsúlyozandó azonban, hogy a (34)-ben látható prepozícióbeillesztés csupán egy végső megoldási alternatíva az Eset Szűrő sértés elkerülésére az angolban (Newson *et al.* 2006). Csak akkor alkalmazható, ha a birtokos a fent leírt okoknál fogva nem kerülhet preminális pozícióba.

Végül (35) egy olyan eseteket demonstrál, amikor a birtok (*conquest* ‘hódítás’) egy deverbális főnév, amit a *conquer* ‘hódítani’ bivalens igéből képeztünk. A [Spec, I_{nom}P] pozíciót a felső (szubjektív) n-nel társított birtokos foglalja el (Horváth 2010), és I_{nom}-ot a vele társított absztrakt ((35b)-ben) vagy fonológiailag realizált ((35a)-ban) inflexiós elem tölti be. Következésképp a második (objektív) birtokos (Horváth 2010) nem előzheti meg a birtokot, mert nincs több I_{nom} fej, aminek a specifikálójában esetet tudna kapni, vagy aminek a segítségével egyezni tudna a birtokkal. A második birtokosnak tehát a mélyszerkezeti pozíciójában ([Spec, nP]-ben) kell maradnia, ahol a beillesztett *of* prepozíció esetet ad neki.

(35) a.

b.

8. Konklúzió

E tanulmány fő következtetése, hogy a pre- és posztnominális birtokos váltakozása mögött húzódozók egyikike a birtoklás DP határozottságában keresendő. Határozatlan birtoklás DP esetén a birtokos posztnominális, mert a prenominális birtokos a kijelölő szemantikai funkciója miatt a birtoklás DP-t határozottá tenné. A határozott birtoklás DP-kben azonban a birtokos lehet prenominális is és posztnominális is, pozíciója pedig I_{nom} realizációjától függ. Más szóval, a hagyományos nézetekkel ellentétben, nem a D-beli határozott névelő és a mutató determináns áll a [Spec, I_{nom} P]-ben lévő prenominális birtokossal komplementáris disztribúcióban, hanem a velük társított I_{nom} -beli absztrakt vagy fonológiailag realizált inflexiós elemek. Ennek eredményeképpen, ha a határozott birtoklás DP tartalmaz a mátrix D-ben határozott névelőt vagy mutató determinánst (vagy bivalens deverbális birtok esetén [Spec, I_{nom} P]-ben egy további birtokost), az I_{nom} -ban lévő inflexiós elemek kizárják a (második) birtokost a prenominális [Spec, I_{nom} P] pozícióból, mert a vele társítandó (az ő esetéért felelős) inflexiós elem már nem jelenhet meg I_{nom} -ban. Így ezekben az esetekben a birtokos posztnominális, vagyis a [Spec, nP] pozícióban marad, ahol a beillesztett prepozíció (of) ad neki esetet.

Felhasznált irodalom

- Abney, S. 1987. *The English Noun Phrase in Its Sentential Aspect*. MIT dissertation. Cambridge (Mass), MIT Press.
- Allen, L. C. 2002. The Early English 'his Genitives' from a Germanic Perspective. In P. Collins – M. Amberger (eds.) *Proceedings of the 2002 Conference of the Australian Linguistic Society*, NSW, University of New South Wales. 1–13. [<http://www.als.asn.au/proceedings/als2002/Allen.pdf>] (2010. október 6.)
- Allen, L. C. 2008. *Genitives in Early English. Typology and Evidence*. Oxford, Oxford University Press.
- Allen, L. C. 2009. Dealing with Complex Possessors in Early English: Split and Group Genitives. A tanulmányt 2009 április 4-én mutatták be a „Morpho-syntactic Categories and the Expression of Possession” című workshop keretében. [<http://www.humanities.manchester.ac.uk/medialibrary/llo/files/possessives/Allen.pdf>] (2010. október 6.).
- Baker, M. 1988. *Incorporation*. Chicago, Chicago University Press.
- Bernstein, J. B. – Tortora, C. 2005. Two types of possessive forms in English. *Lingua* 115: 1221–1242.
- Demske, U. 2001. *Merkmale und Relationen. Diachrone Studien zur Nominalphrase des Deutschen*. Berlin, de Gruyter.
- Haegeman, L. – Guéron, J. 1999. *English Grammar: A Generative Perspective*. Malden, Blackwell Publishers.

- Horváth K. 2010. Possessive Interpretations. In *The Even Yearbook* 9. [<http://seas3.elte.hu/delg/publications/even/2010/10ho.pdf>] (2010. október 6.)
- Huddleston, R. D. – Pullum, G. K. 2002. *The Cambridge Grammar of the English Language*. Cambridge, Cambridge University Press.
- Jackendoff, R. 1977. *X-bar Syntax: A Study of Phrase Structure*. Cambridge (Mass), MIT Press.
- Lühr, R. 2002. Der Ausdruck der Possessivität innerhalb der Determinans-Phrase in den ältesten indogermanischen Sprachen, in U. Junghanns – L. Szucsich (eds.) *Syntactic Structures and Morphological Information*. Berlin, de Gruyter, 415–446. [<http://www.indogermanistik.uni-jena.de/dokumente/PDF/Sonderdruck107.pdf>] (2009. október 22.)
- Lyons, Ch. 1986. The syntax of English genitive constructions. *J. Linguistics* 22: 123–143.
- Newson, M. et al. 2006. *Basic English Syntax with Exercises*. Budapest, Bölcsész Konzorcium.
- Olsen, S. 1989. Das Possessivum: Pronomen, Determinans oder Adjektiv? *Linguistische Berichte* 120: 133–153.
- Pyles, Th. – Algeo, J. 1993. *The Origins and Development of the English Language*. Fort Worth, Harcourt Brace Jovanovich College Publishers.
- Roehrs, D. 2005. Possessives Consist of Heads and Complements: Some Notes, in *Indiana University Working Papers in Linguistics*. Vol. 5., 117–247. [<http://ling.auf.net/lingBuzz/000302>] (2009. október 22.)
- Rosenbach, A. 2002. *Genitive Variation in English: Conceptual Factors in Synchronic and Diachronic Studies*. Hawthorne, Mouton de Gruyter.
- Strunk, J. 2005. Pro-drop in nominal possessive constructions. In M. Batt – K.T. Holloway (eds.) *The Proceedings of the LFG'05 Conference in Bergen, Norway, July 15, 2005*. 447–467. [<http://csli-publications.stanford.edu/LFG/10/lfg05strunk.pdf>] (2009. szeptember 8.).
- Szabolcsi A. 1994. The Noun Phrase. In Kiefer F. – É. Kiss K. (eds.) *Syntax and Semantics, 27: The Syntactic Structure of Hungarian*. San Diego, Academic Press. 179–231.
- Weiß, H. 2006. The Possessor that Appears Twice. Variation, Structure and Function of Possessive Doubling in German. A tanulmányt 2006 márciusában mutatták be Amszterdamban a „Syntactic Doubling“ című workshop keretében. [http://www.meertens.knaw.nl/projecten/edisyn/Online_proceedings/Paper_Weiss.pdf] (2010. január 24.).
- Wright, J. – Wright, E. M. 1914. *Old English Grammar*. Oxford, Oxford University Press.